

Δόγμα

Από OrthodoxWiki

Ο όρος **Δόγμα** παράγεται από το ρήμα *δοκέω-δοκώ* και σημαίνει στο πολιτικό πεδίο *διάταγμα, διαταγή, ψήφισμα, νόμο* ενώ στο θεωρητικό και φιλοσοφικό πεδίο *ιδέα, γνώμη, δοξασία, θεμελιώδη αρχή ή αξίωμα* φιλοσοφικής σχολής^[1] ή αίρεσης^[2].

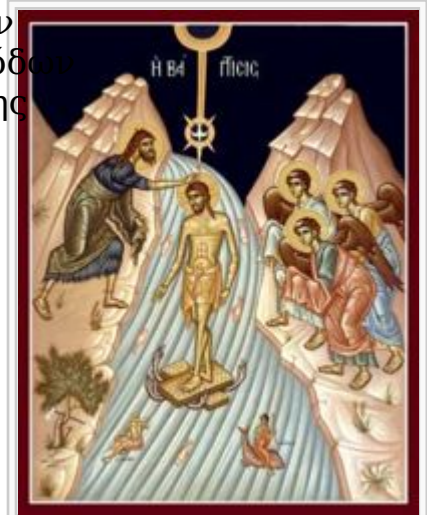
Στην Ορθόδοξη Εκκλησία, εφόσον γίνεται αποδεκτό ότι ο Θεός αποκαλύφθηκε στους ανθρώπους διά του σαρκωθέντα Υιού και Λόγου του, είναι φανερό ότι η μόνη, κύρια και απόλυτη πηγή του χριστιανικού δόγματος είναι η Θεία Αποκάλυψη εν Χριστώ^[3]. Κατά συνέπεια, στην Ορθόδοξη εκκλησιαστική ζωή και σκέψη, **Δόγμα** σημαίνει την επί μέρους αυθεντική διδασκαλία της Εκκλησίας, η οποία αναφέρεται στην αλήθεια της εν Χριστώ Αποκαλύψεως, αλλά και τη γενική δομή της διδασκαλίας περί του περιεχομένου της Αποκαλύψεως αυτής^[4].

Πρέπει εξ αρχής να σημειωθεί ότι, η στενή περί του **δόγματος** αντίληψη, η οποία υιοθετήθηκε από θεολόγους της Μεταρρύθμισης, ότι δηλ. *δόγματα* είναι μόνο οι αλήθειες που έχουν επίσημα διατυπωθεί, δεν είναι δυνατόν να γίνει αποδεκτή από την Ορθόδοξη Εκκλησία^[5]. Όχι μόνο επειδή η αρχαία εκκλησία ουδέποτε ερμήνευσε το **δόγμα** με τόσο στενή έννοια, αλλά το κυριότερο, επειδή μια τέτοια αντίληψη οδηγεί σε άτοπα, όπως για παράδειγμα ότι η Εκκλησία κατά την προ του 325 εποχή (Α΄ Οικουμενική Σύνοδος), οπότε και πρωτοδιατυπώθηκε (και όχι πρωτοεμφανίστηκε) επίσημα το τριαδικό και χριστολογικό δόγμα, εμφανίζεται ως στερούμενη όχι μόνο δογμάτων αλλά επίσης, και αληθειών, οι οποίες *"δεν διετυπώθησαν επισήμως υπό της Εκκλησίας"*^[6].

Πίνακας περιεχομένων

- 1 Προλεγόμενα
- 2 Ιστορική χρήση
- 3 Δόγμα και δογματισμός
 - 3.1 Η έννοια του δόγματος στην Ορθόδοξη Εκκλησία
 - 3.2 Δογματισμός
- 4 Η «όραση του Θεού» ως παράγοντας της έκφρασης του δόγματος
- 5 Ο ρόλος των Συνόδων στην αποσαφήνιση της εκκλησιαστικής εμπειρίας

- 5.1 Ο ρόλος των Οικουμενικών Συνόδων
- 5.2 Το αλάθητο των Οικουμενικών Συνόδων
- 6 Ο ζωντανός φορέας της αλάθητης έκφρασης
- 7 Δόγμα και επιστήμη
- 8 Πηγές καταγραφής του δόγματος
- 9 Υποσημειώσεις
- 10 Βιβλιογραφία
- 11 Σχετικά άρθρα

Στις θεοφάνειες της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, διείδε η ορθόδοξη θεολογία τη φανέρωση του Δόγματος

Προλεγόμενα

Σαφώς, το δόγμα είναι διδασκαλία της Εκκλησίας για την αλήθεια, αλλά δεν είναι η ίδια η Αλήθεια, δεν αφορά τη φύση του Θεού, διότι αυτή είναι άκτιστη, ενώ η διατύπωση (μορφή, σχήμα, εικόνα ή λόγος) είναι επινόηση του κτιστού ανθρώπου και αναλογία μεταξύ

ακτίστου και κτιστού δεν υπάρχει^[7]. Ο Μ.

Βασίλειος σημειώνει: "άλλο γάρ δόγμα και άλλο κήρυγμα. Το μεν γάρ σιωπάται, τα δε κηρύγματα δημοσιεύεται"^[8]. Αυτό, κατά μία έννοια ερμηνεύεται ως παραδοχή ότι τα δόγματα είναι βίωση των αληθειών της πίστεως μέσα στη ζωή της εκκλησίας^{[9][10]}. Είναι η περίπτωση που ο πιστός ως μέλος της, ζει μια έντονη κοινωνία-εμπειρία της αλήθειας, η οποία βιώνεται στη σιωπή και μένει ανέκφραστη, αδιατύπωτη χωρίς να γίνεται λόγος, δηλαδή θεολογία^[11]. Όταν όμως υπάρξει η ανάγκη να εκφραστεί, τότε η μορφή της έκφρασης αυτονόητα θα εξαρτηθεί από τα γλωσσικά σχήματα κάθε εποχής^[12]. Κατά συνέπεια, οι φορείς που βιώνουν και διατυπώνουν το δόγμα, οι Άγιοι Πατέρες (σε συμφωνία με την Εκκλησιαστική συνείδηση και Παράδοση) "δεν παράγουν στοχαστικά, συλλογιστικά και διαλεκτικά το δόγμα, αλλά το διατυπώνουν με τέτοιο τρόπο"^[13].

Η διαδικασία της διατύπωσης αυτής, η οποία γίνεται με βάση τη γλώσσα και τα σχήματα της που σαφώς έχει στη διάθεση του και γνωρίζει αυτός που διατυπώνει την εμπειρία, συχνά δημιουργεί σύγχυση σε όσους δεν γνωρίζουν θεμελιώδεις αρχές της Ορθόδοξης Παράδοσης, ή κάποιες φορές γίνεται αντικείμενο αντορθόδοξης πολεμικής η οποία μιλά για δήθεν "εξέλιξη του δόγματος", πράγμα αδιανόητο. Όπως σημειώνει ο Μ. Βασίλειος, το περιεχόμενο της δογματικής διδασκαλίας παραμένει αμετάβλητο: "...ουχί μεταβολή εστίν εκ του χείρονος προς το βέλτιον, αλλά συμπλήρωσις του λείποντος κατά την προσθήκην της γνώσεως"^[14], μια "προσθήκη γνώσεων" που την αλήθεια καθεαυτήν δεν

την αυξάνει^[15]. Κατά τον τρόπο αυτό ερμήνευσε και ο Μ. Βασίλειος την Εξαήμερο, όπως γράφει ο άγιος Γρηγόριος Νύσσης: "ο γαρ εκείνος [ο Μωϋσής] είπεν εν ολίγοις τε και ευπεριγράπτοις τοις ρήμασι ταύτα διά της υψηλής φιλοσοφίας ο διδάσκαλος ημών αυξήσας..."^[16].

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα, για το οποίο επικαλείται τα λόγια του Μ. Βασιλείου, ο καθ. Ιωάννης Καρμίρης αναφέρει το εξής:

"Δεν ευσταθεί και ο έτερος εκείνος ισχυρισμός του Harnack, καθ' ου η Β' Οικουμενική Σύνοδος δεν ηδύνατο να συμπλήρωση το Σύμβολον της Α' εν Νικαία, επειδή εν τω α' κανόνι αυτής λέγει, «μη αθετείσθαι την πίστιν των Πατέρων των τη', των εν Νικαία της Βιθυνίας συνελθόντων, αλλά μένειν εκείνην κυρίαν» διότι προφανώς διά τούτου απαγορεύεται μόνον η αθέτησις και η αλλαγή και η παραχάραξις της εν τω Συμβόλω της Νικαίας περιλαμβανομένης πίστεως και διδασκαλίας, ουχί δε και η απλή συμπλήρωσις και βελτιώσις αυτού. Ακριβώς δε η Β' Οικουμενική Σύνοδος, επιδιώκουσα όπως μείνη κυρία η πίστις της Νικαίας, κατωχύρωσεν αυτήν διά τίνων νέων προσθηκών και βελτιώσεων, αναγκαίων προς απόκρουσιν των απειλουσών την πίστιν εκείνην νέων αιρέσεων, χωρίς βεβαίως να σύνταξη νέον ίδιον σύμβολον ή να κατάργηση ή αντικαταστήση ή παραχάραξη το της Νικαίας"^[17].

Η διαδικασία της εξελίξεως είναι τελείως ξένη προς την Ορθοδοξία, καθώς ούτε η αλήθεια εξελίσσεται ούτε η καταγραφή της (η Παράδοση δηλ.) βελτιώνεται. Η εξέλιξη προϋποθέτει εσωτερική διαλεκτική ανάπτυξη, διαδικασία βελτιώσεως, καλλιέργειας και καλυτερεύσεως και ως ιδέα περιέχει πολλούς κινδύνους: π.χ. δικαιούται να υποθέσει ο θεολόγος ότι, αφού τα δόγματα είναι εξελίξιμα, μπορεί να συμβάλει στην εξέλιξη τους επινοώντας νέες αλήθειες^[18]. Όμως η Αποκάλυψη δεν επιδέχεται βελτίωση και νέες αλήθειες δεν υπάρχουν για να επινοηθούν. Το δόγμα δεν είναι στοχασμός, αλλά μαρτυρία της αμετάβλητης αλήθειας, της αλήθειας που αποκαλύφθηκε και έχει διαφυλαχθεί από την αρχή^[19].

Σε αυτό ακριβώς το ζήτημα, της προϋπαρξής του δόγματος, σημαντική είναι η αναφορά που κάνει ο Σωκράτης Σχολαστικός στην Εκκλησιαστική Ιστορία του. Στο σημείο όπου περιγράφει το πώς βαπτίστηκε ο Μ. Θεοδόσιος το 379, ο επίσκοπος

Οι πατέρες της εκκλησίας, δεν θεολόγησαν κάτι περισσότερο από αυτό που αποκαλύφτηκε στους Αποστόλους κατά την Πεντηκοστή

Θεσ/νίκης διδάσκει σαφώς ότι στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο έγινε απλά επιβεβαίωση της πίστεως η οποία παραδόθηκε "άνωθεν" αλλά και εξ αρχής από τους Αποστόλους. Ταυτόχρονα διατυπώνεται σαφώς ότι ο Αρειανισμός γινόταν κατανοητός ως "καινοτομία":

"οὐ παρήλθεν ἡ Ἀρειανῶν δόξα κατὰ τὰ Ἰλλυριῶν ἔθνη, οὐδὲ ἴσχυσε συναρπάσαι ἢ παρ' ἐκείνου γεγεννημένη καινοτομία τὰς τῆδε ἐκκλησίας, ἀλλὰ μένουσι φυλάσσοντες ἀσάλευτον τὴν ἄνωθεν μὲν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν ἀποστόλων παραδοθεῖσαν πίστιν, ἐν δὲ τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ βεβαιωθείσαν"^[20].

Όπως επισημαίνεται και στην ακολουθία των Τριῶν Ιεραρχῶν, οι Πατέρες και η Εκκλησία, διαμόρφωσαν "δόγματα που αλιείς είχαν πριν εξηγήσει με απλά λόγια" και τα δόγματα αυτά "ξαναπαρουσιάζουν το αμετάβλητο περιεχόμενο του αποστολικού κηρύγματος"^[21].

"Την σοφίαν λαβόντες παρά Θεού, ως, Απόστολοι ἄλλοι τρεις του Χριστού, τῷ λόγῳ τῆς γνώσεως, συνιστάτε τὰ δόγματα, αὐτὰ πρὶν ἐν λόγοις, ἀπλοῖς κατεβάλλοντο, Αλιείς, ἐν γνώσει, δυνάμει του Πνεύματος..."

Για το λόγο αυτό άλλωστε "πρέπει να τονισθῇ...ὅτι εἰς τὴν Ορθόδοξον Παράδοσιν δὲν ὑπάρχει καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ διάκρισις μετὰξὺ Πατερικῆς καὶ Βιβλικῆς ἢ ἐρμηνευτικῆς Θεολογίας. Ἡ Βιβλική Θεολογία εἶναι ἡ Πατερικὴ Θεολογία καὶ ἡ Πατερικὴ Θεολογία εἶναι ἡ Βιβλικὴ Θεολογία"^[22].

Παρά τὰύτα, εἶναι γεγονός καὶ σήμερα ἀκόμη, ἡ ὑπαρξὴ μιᾶς ρητορικῆς ἀπὸ ἐξωχριστιανικοῦς ἢ καὶ χριστιανικοῦς παράγοντες (κυρίως Προτεστάντες) περὶ "εξελίξεως" τοῦ Ορθοδόξου δόγματος, καὶ ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὸν περίφημο Γερμανὸ θεολόγο Ἀντολφ φον Χάρνακ (Adolf von Harnack, 1851-1930). Ὁ Harnack, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴ φιλελεύθερη Προτεσταντικὴ θεολογία^[23], ἀν καὶ δὲν ταύτιζε τὸ δόγμα πρὸς τὸ περιεχόμενο τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας, θεωροῦσε ὅμως τὴ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ δόγματος ὡς προϊόντα τῆς ἐλληνικῆς σκέψης καὶ τῶν ἄλλων πολιτιστικῶν παραγόντων τοῦ ἐλληνορωμαϊκοῦ κόσμου^[24], καὶ ὡς μιᾶ ἀπολιθωμένη μορφή τοῦ ἀρχαίου συγκρητισμοῦ^[25].

Με μόνη σχεδὸν διαφοροποίηση ἀπὸ τὶς θέσεις τοῦ Harnack, τὴν ἀρνήση ἀπόδοσης εὐθυνῶν στὸν Απ. Παῦλο^[26], προβάλεται αὐτούσια καὶ σήμερα αὕτῃ ἡ "εντελὴς διαστρεβλωμένη εἰκόνα τῆς Ορθοδόξου Εκκλησίας"^[27], παρὰ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα πρὸχειρων ἰσχυρισμῶν, τῶν ὁποίων δὲν ἔχει προηγηθεῖ ἡ ἀπαραίτητη "μακροσκοπικὴ θεώρηση" καὶ "βαθιὰ ἐκτίμηση τῆς ὅλης περιρρέουσας ατμόσφαιρας" τοῦ πολιτισμοῦ

μέσα στον οποίο αναπτύχθηκε η πρώτη Εκκλησία^[28]. Οι θέσεις του Harnack, όπως π.χ. ότι "*η Ορθόδοξος Εκκλησία δεν είχε τίποτε το κοινό με την Αρχαία Εκκλησία εκτός από το όνομα*", κρίθηκαν αυστηρά: "*ο Γερμανός συγγραφέας G. Wunderle γράφει ότι 'σπάνια η Ανατολική Εκκλησία είχε κατακριθεί από Χριστιανό Καθηγητή Θεολογίας τόσο βίαια και χωρίς κατανόηση, όσο από τον Harnack στις ατυχείς δηλώσεις του. Παρόμοια ο W. A. Visser 't Hooft θρηνεί για το ότι ο Harnack, 'ένας τόσο μεγάλος κι ανοιχτόμυαλος σκεπτόμενος άνθρωπος...έχει διατυπώσει μερικές φορές εξαιρετικά άδικες κρίσεις για την Ορθοδοξία'*"^[29].

Στην πραγματικότητα, το βασικό επιχείρημα του Harnack ότι η αρχέγονη χριστιανική διδασκαλία πολύ γρήγορα άλλαξε ολοκληρωτικά μορφή και περιεχόμενο, τίθεται αξιωματικά, και η παραδοχή του ιδίου ότι κάτι τέτοιο "*αποτελεί εις την ιστορίαν εξαίρεσιν!...φαίνεται ότι αποτελεί την αχίλλειον πτέρναν της θεωρίας του*"^[30]. Ο ίδιος παρακάμπτει την δυσκολία να εξηγήσει "*ιστορικά τον τρόπο της ταχείας αυτής μεταμορφώσεως του πρώτου χριστιανικού κηρύγματος*", εντούτοις όμως μιλά "*περί της υπάρξεως δύο 'Ευαγγελίων'*": αυτό του Ιησού και του δογματικού Ευαγγελίου της Εκκλησίας^[31]. Παρουσιάζεται επίσης ως "*ευπαθές σημείον της θεωρίας του*" το γεγονός ότι, δεν επιμένει στα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από τη διαπίστωση πως ο θάνατος και η Ανάσταση του Χριστού ήταν αυτά που διαχώρισαν τους ιουδαίους Χριστιανούς από την ιουδαϊκή θρησκεία, και ότι η πίστη της πρώτης χριστιανικής κοινότητας στον αναστάντα Κύριο "*ουδόλως είναι προϊόν εξελληνισμού του χριστιανικού κηρύγματος*"^[32].

Άλλο σημείο το οποίο αποδεικνύει ως *επισφαλή τη θεμελίωση της θεωρίας του*, είναι το γεγονός ότι από την αρχή, έχουμε την εμφάνιση αμείλικτων συγκρούσεων των θεολογικών ιδεών του ελληνορρωμαϊκού κόσμου προς τον Χριστιανισμό: από τους Απολογητές μέχρι τον Κέλσο, τον Πορφύριο και τον Ιουλιανό. Αν -όπως λέει ο Harnack- η αλήθεια του εκκλησιαστικού δόγματος δεν είναι τίποτε άλλο παρά έργο του ελληνικού πνεύματος επί του Ευαγγελίου, τότε αποτελεί γεγονός παράδοξο η σκληρή σύγκρουση "*μεταξύ των δύο κόσμων*". Τη σύγκρουση όμως αυτή, ο Harnack πουθενά δεν φαίνεται διατεθειμένος να αιτιολογήσει^[33].

- Για τον τρόπο και όρια μέχρι τα οποία η ελληνική φιλοσοφία χρησιμοποιήθηκε αυτονόητα από την Εκκλησία ως η γλώσσα του περιβάλλοντος, βλ. το άρθρο Χριστιανισμός και Φιλοσοφία.
- Επίσης, στο ίδιο άρθρο, βλ. τον σχετικό σπόνδυλο για μια απαρίθμηση σημαντικών διαφορών ανάμεσα στην Ορθόδοξη Θεολογία και Ανθρωπολογία και τις διαφορές της με τα αντίστοιχα δεδομένα της ελληνικής Φιλοσοφίας.

Ιστορική χρήση

Η λέξη δόγμα προέρχεται από την αρχαία Ελλάδα. Η ρίζα της βρίσκεται στη λέξη *δοκείν* που σημαίνει νομίζω, αλλά το δόγμα κυριολεκτικά σημαίνει ό,τι φαίνεται σε κάποιον καλό, το σωστό, το φρόνημα, η αρχή, η γνώμη, η πίστη^[34]. Η έννοια αυτή μετατέθηκε στη φιλοσοφία. Έτσι από τον Πλούταρχο μαθαίνουμε φερ ειπείν για "*τα περί ψυχών δόγματα*"^[35], ενώ στη φιλοσοφία και ειδικά στην Ακαδημία λαμβάνει τη μορφή του νομοθετείν^[36]. Αυτή όμως η απόφανση περί των δογμάτων δεν εννοείται ως κάτι αφηρημένο, αφού προηγείται έρευνα και απόφανση μόνο για όσα έχουν καταληφθεί και έλεγχος για τα ψευδή και στάση εφεκτική απέναντι στα άδηλα^[37]. Ο όρος δόγμα επίσης χρησιμοποιείται για τη νομοθεσία της πόλης κράτους^[38], δείχνοντας ένα υποχρεωτικό χαρακτήρα στη χρησιμοποίησή του. Γενικώς η έννοια του δόγματος στην Αρχαία Ελλάδα έχει την έννοια της αυθεντικής καθιέρωσης, είτε αφορά την πολιτική εξουσία και δη τη νομοθεσία, είτε αφορά επιστημονικού κύρους αλήθειες^[39]. Τελικά αποβαίνει η αυθεντική αρχή των φιλοσοφικών σχολών ή τις κατά καιρούς αποκλίσεις από τον κεντρικό κορμό^[40].

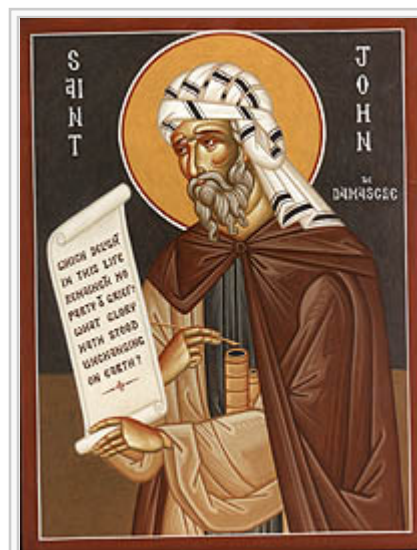
Σα θρησκευτικό όρο αρχικώς τον βρίσκουμε στην Παλαιά Διαθήκη με μια έννοια νομικού-υποχρεωτικού χαρακτήρα^[41]. Στην Καινή Διαθήκη με την έννοια της κρατικής νομοθεσίας (*Λουκάς 2, 1*), αλλά και στον Παύλο, περισσότερο όμως με μία αρνητική σημασία (*Κολοσσαείς 2, 14. Εφεσίους 2, 15*) αλλά και πάλι με την έννοια του υποχρεωτικού νόμου. Την πρώτη φορά που θα βρούμε την έννοια δόγμα σχεδόν με το περιεχόμενο το οποίο αποδόθηκε σταθερά στην εκκλησιαστική πράξη είναι στις Πράξεις των Αποστόλων όπου αναφέρεται "*φυλάσσειν τα δόγματα τα κεκυρωμένα υπό των αποστόλων και των πρεσβυτέρων*" (*Πράξεις 15, 28*). Παρά τη συνήθη χρήση του όρου στη σημερινή πράξη οι πατέρες δε τον χρησιμοποιούν ιδιαίτερα^[42], ενώ στον Ευσέβιο παρατηρούμε ότι όρος έχει ήδη πάρει την έννοια της καθολικότητας της αλήθειας^[43]. Στους Αποστολικούς Πατέρες πάντως λαμβάνει την έννοια της πράξης, ενώ αργότερα κατά το Μέγα Βασίλειο χαρακτηρίζει το αδιάβλητο της παραδοχής των αναλλοίωτων αληθειών τόσο της εκκλησίας όσο και των αιρετικών, καθώς και τη βιωθείσα εμπειρία της λατρευτικής κοινότητας, η οποία όμως διαφέρει από την εξαγγελία^[44]. Θα μπορούσαμε τελικά να πούμε πως η έννοια δόγμα στην πατερική θεολογία διατήρησε την έννοια της αυθεντίας, όπως αυτή εκδηλώθηκε στην αρχαία ελληνική γραμματεία^[45], αν και η πρώτη λέξη που χρησιμοποιήθηκε ως ο όρος Δόγμα, ήταν η λέξη Όρος, δηλαδή όριο^[46].

Δόγμα και δογματισμός

Η έννοια του δόγματος στην Ορθόδοξη Εκκλησία

Η δογματική διδασκαλία του χριστιανισμού αφορά κατεξοχήν την ιστορία της θείας οικονομίας^[47], εξού και είναι σαρκωμένη στα γεγονότα της ιστορίας, όπου αρχή τους είναι η δημιουργία^[48]. Οι πατέρες της εκκλησίας όταν θέλουν να μιλήσουν για δόγμα, πάντοτε αναφέρονται στα γεγονότα της Αγίας Γραφής, που είναι ο υπομνηματισμός της ιστορικής πορείας των γεγονότων αυτών. Επομένως ως δόγματα αναφέρουμε τη διδασκαλία της βιωμένης ζωής των γεγονότων της κοινότητας^[49], που έχουν ρίζα τη μακρινή αρχέγονη κοίτη της αλήθειας^[50]. Το δόγμα πρώτιστα -στην ορθόδοξη θεολογία- είναι ορθή ζωή και ερμηνεία των γεγονότων (και δη των θεοφανειών) της θείας οικονομίας, μία ζωή που μαρτυρείται και καταγράφεται σε φορείς και μνημεία της ιστορίας. Έτσι δεν είναι τίποτα άλλο παρά προτάσεις διδασκαλίας, οι οποίες αναλύουν περιγραφικά το περιεχόμενο της πίστης, όπως αυτό εκδηλώνεται μέσα στη ζωή και τα μνημεία της εκκλησίας^[51]. Γι αυτό και η Ορθόδοξη Εκκλησία θέσπισε και κρατάει τα δόγματα, διότι αυτά αποτελούν ζωντανή πείρα και διδασκαλία και όχι τύπους, διατάγματα και νόμους^[52].

Περιγράφοντας τη δογματική της διδασκαλία η εκκλησία, ζωντανεύει την εικόνα του ίδιου κοινού σώματος, της παράδοσής του και της εμπειρίας του^[53]. Το δόγμα όπως μας λέει και ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός είναι η κοινωνία της παράδοσης, όπως αυτή υπάρχει στην Καθολική εκκλησία. Αυτή τελικά είναι η πίστη^[54]. Ως παράδοση πάντα εννοείται η αρραγής συνέχεια της διδασκαλίας δια των χαρισματικών φορέων της κοινότητας και η ελεύθερη αποδοχή της ίδιας προς αυτή τη διδαχή, λόγω της κοινής ζωής και εμπειρίας. Τα δόγματα λοιπόν δεν είναι τίποτα άλλο παρά η διαρκής αναφορά της Εκκλησίας δια μέσου της ζωής και της ορθοπραξίας στο περιεχόμενο της Αποκάλυψης, στη διδασκαλία των προφητών, του Χριστού, των Αποστόλων, των αγίων πατέρων και όλης της εκκλησιαστικής πείρας. Δεν πρόκειται δηλαδή για μία θεωρητική επεξεργασία με βάση στοχασμούς της διάνοιας, αλλά για τη διαρκή ερμηνεία της εμπειρίας του περιεχομένου της Αποκάλυψης μέσα στο σώμα της^[55]. Έπαιτε

Ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός αποτελεί τον κατ'εξοχήν δογματικό πατέρα της Ορθόδοξης Εκκλησίας, με το έργο *"Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως"*

πλέον η καταγραφή που ως βάση έχει το ζωντανό, αγωνιστικό και σαρκωμένο πλαίσιο κοινής εμπειρίας σε μορφές εκκλησιαστικής ζωής^[56]. Αυτή η καταγραφή όμως δίνει πάντοτε μόνο το περίγραμμα της αληθινής όρασης του Θεού - της θεογνωσίας, ως ένα περίγραμμα, προορισμένο μάλιστα να μείνει ημιτελές και πολύ ελλιπές^[57].

Το δόγμα είναι η έκφραση της διαρκούς εμπειρίας της εκκλησίας. Πρώτιστα βιώνεται μέσα στην εκκλησιαστική κοινωνία και ύστερα καταγράφεται, σε μια καταγραφή που είναι όραση στην αποκάλυψη του Θεού. Εδώ πρέπει να τονιστεί πως η αλήθεια της αποκάλυψης αυτής δε νοείται σε στάδια, καθότι πραγματοποιήθηκε άπαξ^[58]. Το δόγμα λοιπόν είναι ακριβής μαρτυρία της όρασης του θείου, ένα λογικό λεκτικό σχήμα με στόχο να αποτελέσει ένα αμετάβλητο και ακριβή τύπο. Φυσικά αποτελεί κριτήριο πίστης, αλλά ποτέ από μόνο του δε σώζει τον άνθρωπο, καθώς απαιτείται ο άνθρωπος να φτάσει στην κάθαρση και το φωτισμό^[59]. Και αυτή ακριβώς είναι η σημασία του. Το δόγμα δίνει ένα περίγραμμα της αληθινής όρασης του θείου^[60]. Αποτελεί ένα κλειδί για να εισέλθουμε στην πολιτεία του Θεού. Όταν ακριβώς βρισκόμαστε μέσα σε αυτή, βιώνουμε και ζούμε την περιγραφόμενη αλήθεια^[61]. Αποτελεί δηλαδή δείκτη ορθής ζωής και ορθής πορείας για το μέλος της εκκλησίας. Έτσι το δόγμα τελικά αποβαίνει η γνώση η οποία γίνεται κατάκτηση μέσω της οδού της θεογνωσίας και δια μέσω όλων των δραματικών περιπετειών της ιστορίας, ώστε να επέλθει η τελείωση στα μέλη της εκκλησίας για τη μετοχή στη γνώση, την αλήθεια και την αγαθότητα^[62].

Η διατύπωση όμως του δόγματος έχει βαρύνουσα και ιδιαίτερη σημασία κι αυτό διότι αποτελεί την οδό για την εκχριστιάνιση της ανθρώπινης διάνοιας^[63]. Σκοπός των πατέρων ήταν η ανθρώπινη διάνοια να μη μείνει για πάντα κωφή και τυφλή στην αλήθεια η οποία βιώνεται μέσα στη χριστιανική εμπειρία. Σκοπός ήταν να γίνει μια χριστιανική μεταμόρφωση της ίδιας της διάνοιας, γι αυτό και πραγματοποίησαν μια μεγάλη προσπάθεια, ώστε να δημιουργήσουν ένα νέο διανοητικό σύστημα ικανό να δώσει ερμηνεία της αλήθειας, με όρους λογικής^[64]. Θα λέγαμε λοιπόν πως το δόγμα ήταν προσαρμογή του λόγου στις απαιτήσεις της αποκαλυμμένης αλήθειας, για τη μεταβολή και τη μεταμόρφωση του νου. Ήταν τελικά η οικειοποίηση της θείας και αναλλοίωτης αλήθειας, η οποία όμως ουδέποτε θεωρήθηκε ως υποκατάστατο της Αγίας Γραφής^[65].

Βασική κατανόηση για την έννοια του δόγματος σε σχέση με την αίρεση είναι πως το δόγμα, δηλαδή η εμπειρικά βιωμένη ζωή μίας κοινότητας, δεν είναι θέμα ιστορικής και χρονικής προτεραιότητας, αλλά ζήτημα χαρακτηριστικών ζωής και διδασκαλίας^[66]. Η ορθοδοξία είναι αυτή η οποία πάντοτε προηγείται και η αίρεση είναι αυτή που πάντοτε έρχεται να

διαβρώσει ένα κοινό σώμα ζωής. Οι ρίζες της αιρέσεως βεβαίως μπορούν να έχουν χρονική προτεραιότητα. Για παράδειγμα ο Ιουδαϊσμός (ο αυστηρός μονοθεϊσμός, η προσκόλληση στο νόμο και την εθνικότητα), ως μήτρα αιρετικών αποκλίσεων, προϋπάρχει της χριστιανικής ζωής. Όμως το ζήτημα εδώ έγκειται σε μία ιδιαιτερότητα. Η ζωή της κοινότητας, το δόγμα δηλαδή, είναι μία κοινή βιωματική, αρραγής και διαρκής εμπειρία ενός σώματος, σε καθολικά πλαίσια. Είναι δηλαδή ένα κοινό σώμα ζωής και πορείας μέσα στην ιστορική πραγματικότητα. Η αίρεση είναι αυτή που εισβάλλει, ώστε να διαβρώσει τοπικά ή καθολικά αυτή τη βιωματική καθολική εμπειρία. Προέχει δηλαδή πάντοτε ένα κοινό σώμα ζωής και εισβάλλει τελικά μία νέα πραγματικότητα, ένας νέος τρόπος ζωής. Γι αυτό και η αυθεντία των δογματικών διατυπώσεων δεν εξαρτάται από τη χρονολογία τους, αλλά αποκλειστικά από τη συμφωνία με τα αρχικά δεδομένα^[67].

Δογματισμός

Η εσφαλμένη αντίληψη για την έννοια του δόγματος στη συνείδηση των χριστιανών και δη της ανατολής, προήλθε σταδιακά μέσα από το σχολαστικισμό, αλλά και διάσπαση της υπαρξιακής ενότητας του ανθρώπου, με την αυτονόμηση του φυσικού από τον πρακτικό λόγο, του φυσικού από το μεταφυσικό, του αισθητού από το νοητό. Όπως λοιπόν τονίστηκε, το δόγμα είναι η κοινή ζωή της κοινότητας. Η ζωή αυτή όμως για να είναι αυθεντική και όχι μία καρικατούρα, πρέπει να είναι μία ελεύθερη επιλογή, ειδικά σε καμιά περίπτωση δε μιλάμε για αυθεντικό περιεχόμενο, καθότι αυτομάτως εμφανίζονται τα πρώτα συμπτώματα της διάβρωσης. Όπως επίσης καταδείχτηκε, στόχος και σκοπός του δόγματος είναι να αποτελέσει ένα δρόμο και ένα χάρτη για την αυθεντική βίωση της θείας αλήθειας, συνάμα με τον εκχριστιανισμό της ανθρώπινης διάνοιας. Όποτε τελικά εισβάλλει σε αυτή τη ζωή και το βίωμα, μία επιβλητική υποχρεωτική ακολουθία, τότε ακριβώς ο άνθρωπος αποτυγχάνει να ακολουθήσει ελεύθερα και να βιώσει το ορθό περιεχόμενο της πίστης. Τότε αποτυγχάνει να εισέλθει στο στάδιο του καθαρμού και της θεώσεως και να επιτύχει τον αντικειμενικό σκοπό του, που είναι η κατά φύση κοινωνία με το Θεό και το συνάνθρωπο.

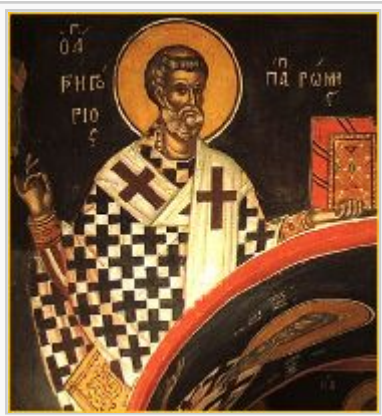
Στην ιστορία της ανθρωπότητας πολλές φορές υπάρχουν τέτοιες διαβρωτικές τάσεις, αλλά αυτή η στάση αποτελεί πάντοτε διάβρωση και τελικά απομάκρυνση από το πραγματικό περιεχόμενο της ζωής του χριστιανού. Αποτελεί μια καταχρηστική και θανάσιμη εκτροπή^[68]. Τότε ο άνθρωπος απλώς πιστεύει σε μερικά ηθικά και απόλυτα αξιώματα, χωρίς καμιά αφομοίωση, χωρίς κανένα αυθεντικό βίωμα. Έτσι εμφανίζεται ο δογματισμός. Ως δογματισμό εννοούμε μία αρχή ή ένα διάταγμα και θέσπισμα ή μια ιδεολογία, που μεγάλο και βασικό μέρος επιβάλλεται στην κοινότητα άνωθεν και εξουσιαστικά^[69]. Έτσι κάθε άσκηση εξουσίας και

κάθε δογματισμός αποτελεί εκτροπή και νέκρωση του δόγματος^[70].

Η αποδοχή του δόγματος είναι μία λειτουργία της ελεύθερης προσωπικής στάσης του μέλους της εκκλησίας ή οποιουδήποτε άλλου μέλους, που αποτελεί καρπό της προσωπικής του σχέσης προς τα αγαθά της κοινότητας^[71]. Κάθε ιδεοληψία που στερείται τη φρόνηση, το καθαρό και φωτισμένο βίωμα, οδηγεί σε τάση βίαιης επιβολής του περιεχομένου της πίστης, με άλλα λόγια το δογματισμό, που είναι αντίθετο και ασυμβίβαστο πράγμα με την προσωπική και κοινωνικά ανεπτυγμένη ζωή του σώματος και της κοινότητας^[72]. Και αυτό είναι ένα αξίωμα, που εφαρμόζει σε κάθε περίπτωση, όχι μόνο το θρησκευτικό χώρο, αλλά και το φιλοσοφικό, τον πολιτικό, τον αθλητικό κ.ο.ξ. Δόγμα και δογματισμός είναι τελικά ασυμβίβαστα πράγματα, διότι το δόγμα είναι διδασκαλία που στηρίζεται στην εμπειρία των γεγονότων, που οδηγεί στην ελεύθερη καταξίωση της προσωπικότητας, μέσα στα κοινωνικά πλαίσια^[73]. Δόγμα λοιπόν είναι αυτός ο τρόπος της ελεύθερης και δημιουργικής ζωής ή η συμμετοχή στη συντελεσμένη και συντελούμενη πραγματικότητα της εκκλησιαστικής κοινωνίας, που νοείτε ως μια συμμετοχή στη δυναμική αλλαγή της ιστορίας βάσει των γεγονότων της θείας οικονομίας (θεοφάνειες, σάρκωση του Λόγου, σταύρωση, ανάσταση). Αντίθετα ο δογματισμός είναι ιδεοληψία και κυριαρχικότητα μίας επιφανειακής μετοχής σε αυτά τα αγαθά^[74].

Η «όραση του Θεού» ως παράγοντας της έκφρασης του δόγματος

Η έκφραση του δόγματος αποτελεί το δεύτερο στάδιο της θεολογικής μεθόδου των πατέρων της εκκλησίας. Το πρώτο στάδιο πάντοτε είναι η μετοχή στη γνώση, που είναι η όραση του αποκαλυπτόμενου Θεού. Έτσι παρατηρεί ο Γρηγόριος ο Θεολόγος ότι στην κορυφή της θεολογίας πρώτοι έρχονται οι *"ηξητασμένοι και διαβεβηκότες εν θεωρία και από τούτων, και ψυχήν και σώμα κεκαθαρμένον ή καθαιρούμενον το μετριώτατον"*^[75]. Αυτό λοιπόν σημαίνει ότι ο κατ'εξοχήν θεολόγος της εκκλησίας δεν είναι αυτός που φιλοσοφεί ή σπούδασε το θεολογικό αντικείμενο, αλλά ο καθαρμένος που βλέπει τη δόξα του Χριστού, γενόμενος τελικά αυθεντία τοις πιστοίς^[76]. Αυτή η γραμμή μάλιστα είναι σταθερή στην ορθόδοξη παράδοση. Άλλωστε οι προφήτες στην Παλαιά Διαθήκη, όπως ο Μωυσής είδαν τη δόξα του Θεού^[77]. Η θέση κλειδί εδώ είναι πως η δόξα του Θεού, οι θεοφάνειες, είναι τελικά η αποκάλυψη του τριαδικού Θεού^[78], είναι δηλαδή η όραση της θείας αλήθειας, των σχέσεων της τριάδας (θεολογία) και η ερμηνεία της θείας παρουσίας (οικονομία) στην κτίση η οποία εννοείται όχι ως ένα θεώρημα, αλλά ως πράγμα^[79]. Η μετάδοση αυτής

Οι "ηξητασμένοι και διαβεβηκότες εν θεωρία (όραση)" είναι οι πραγματικοί θεολόγοι της εκκλησίας κατά το Γρηγόριο το θεολόγο

της γνώσης δεν είναι απλώς ηθική και θεωρητική διδασκαλία, αλλά έχει ιστορική βάση. Αυτή σαρκώνεται και ενυπάρχει μέσα στα μυστήρια^[80] τα οποία είναι ο ιστορικός καρπός του εκκλησιαστικού σώματος.

Το δόγμα της ορθοδόξου εκκλησίας έχει ως προϋπόθεση το βίωμα, την εμπειρία, δηλαδή την όραση της αποκάλυψης του Θεού στην κτίση και την ιστορία^[81]. Και αυτό, διότι ο μόνος τρόπος κατανόησews της Καινής Διαθήκης είναι δια του παραλληλισμού με τις θεοφάνειες της Παλαιάς Διαθήκης^[82]. Όσοι εκκινούν δίχως αυτές τις προϋποθέσεις δε δύναται να εννοήσουν την εν Χριστώ αποκάλυψη της Καινής. Στην Παλαιά Διαθήκη αυτός που αποκαλύπτεται είναι ο ίδιος τριαδικός Θεός. Ο Θεός δηλαδή αποκαλύπτεται δια του Αγγέλου

Αυτού, κάτι που με σαφήνεια καταδεικνύεται από το ευαγγέλιο του Ιωάννη που ταυτίζει τον αποκαλύπτομενο άγγελο, με το Λόγο που σαρκώθηκε. Δεδομένο πρέπει λοιπόν να θεωρείται, όπως ήδη από την Παλαιά Διαθήκη μαρτυρείται, πως το δόγμα πρώτιστα πρέπει να βιωθεί, το μέλος δηλαδή της εκκλησίας, μέσα στα εκκλησιαστικά πλαίσια πρέπει να οδηγείται στη θεογνωσία μέσω της όρασης του Θεού, ώστε εν συνεχεία να εξαγγέλλει το δόγμα, μέσα στα πλαίσια της κοινότητας. Η εξαγγελία αυτή έχει καθαρώς σωστικό και φωτιστικό χαρακτήρα και γίνεται κατανοητή κατά το ύψος της θέωσης του κάθε μέλους^[83].

Από τα παραπάνω γίνεται έκδηλο ότι το δόγμα δεν είναι μια θεωρητική αλήθεια την οποία ο νους του ανθρώπου αδυνατεί να πλησιάσει. Αντιθέτως, το δόγμα, η όραση του θείου και η ερμηνεία των ενεργειών του Θεού, δύναται να ψηλαφηθεί με τη θεία όραση και τελικά τη θεογνωσία. Ο άνθρωπος ως ανώτερες λειτουργίες της ψυχής έχει το νου και το λόγο. Όταν ο νους κι ο λόγος καθαρθούν και θεωθούν δύνανται να φτάσουν στη θεογνωσία^[84]. Τότε ο άνθρωπος ορά το θείο και το ερμηνεύει. Ο άνθρωπος δηλαδή με την ύπαρξή του, μπορεί να δει τις ενέργειες του αποκαλυπτόμενου Θεού στην κτίση και την ιστορία. Αυτή η όραση όμως πάντοτε νοείται στα πλαίσια της κοινότητας ως χάρη διδόμενη από το Θεό, ως μία κατά φύση πραγμάτωση της σχέσης ακτίστου-κτιστού, Θεού και ανθρώπου. Έτσι λοιπόν εδώ παρατηρούμε πως ο άνθρωπος μετέχοντας του εκκλησιαστικού γεγονότος και των μυστηρίων, μπορεί με την ύπαρξη του να βρει το Θεό, να βιώσει τη θεία αλήθεια, να ερμηνεύσει δηλαδή τα δόγματα της πίστεως. Το λογικό, εν αντιθέσει με τις προτεσταντικές απόψεις μπορεί να ψηλαφίσει το μυστήριο του Θεού (τις άκτιστες ενέργειές Του και ποτέ την άκτιστη ουσία Του), όταν φτάσει στη

σφαίρα της θέωσης. Τελικά το δόγμα καθίσταται κτήμα του ανθρωπίνου λογικού, το οποίο οικειούται τη θεία αλήθεια, που τελικά τη διατυπώνει^[85].

Ο ρόλος των Συνόδων στην αποσαφήνιση της εκκλησιαστικής εμπειρίας

Ο ρόλος των Οικουμενικών Συνόδων

Η Θεία Αποκάλυψη στην ορθόδοξη θεολογία δε νοείται σε στάδια, καθότι πραγματοποιήθηκε άπαξ^[86]. Γι αυτό και η εκκλησία δε γνωρίζει το Χριστό καλύτερα σήμερα από ότι τότε που αποκαλύφτηκε σε εμάς. Αυτό το οποίο όμως προοδεύει είναι η καταγεγραμμένη μαρτυρία της^[87]. Ουσιαστικά δηλαδή οι μεταγενέστερες ερμηνείες γεννήθηκαν από την πληρότητα της αλήθειας που είχε εξ αρχής δοθεί^[88]. Η μαρτυρία της εκκλησίας τελικά με την πάροδο του χρόνου εκφράζεται σαφέστερα, διατυπώνεται με ένα νέο λεξιλόγιο, αλλά είναι πάντοτε μαρτυρία για την ίδια μοναδική πραγματικότητα. Αυτός ακριβώς είναι ο ρόλος των Οικουμενικών συνόδων. Οι σύνοδοι δεν πραγματοποιούν κάποια δογματική ανάπτυξη, γιατί τα δόγματα δεν είναι θεωρητικά αξιώματα για να εξάχθούν νέα θεωρήματα. Τα δόγματα είναι ακριβής μαρτυρία και λογικό σχήμα του μυστηρίου της πίστεως. Πρώτιστα βλέπουμε και μετέχουμε της αλήθειας, την κατανοούμε και εν συνεχεία τη διακηρύσσουμε για να αποκαλυφθεί στην ανθρώπινη νόηση^[89].

Οι Οικουμενικές Σύνοδοι δεν συνήλθαν για να δογματίσουν εκ νέου, αλλά για να αποσαφηνίσουν τη διδασκαλία από τις αιρετικές προσμίξεις

Οι μεγάλες συνοδικές αποφάσεις δεν αποτελούσαν καμία αναζήτηση της αλήθειας, αφού αυτή είχε αποκαλυφτεί στο πρόσωπο του Χριστού. Εκείνο το οποίο συνέβη, ήταν η εύρεση ενός διανοητικού χιτώνα για την αλήθεια^[90]. Οι δογματικοί λοιπόν όροι των συνόδων δεν ήταν μόνο αμυντικά μέσα, παρότι οι περισσότεροι διατυπώθηκαν μέσα σε φάσεις έντονων θεολογικών διαξιφισμών, αλλά και επεξεργασία για να αποτελέσουν το κατάλληλο εννοιολογικό πλαίσιο για την παρουσίαση της ανόθευτης χριστιανικής αλήθειας. Δεν αποτελούσαν προσπάθεια προσαρμογής της αποκαλυμμένης αλήθειας ή της αλήθειας των Γραφών στις απαιτήσεις τους φυσικού λόγου, αφού ούτως ή άλλως ο έντονος

εξελληνισμός είχε απορριφθεί αυστηρά από την εκκλησία, είτε με την ωριγένεια μορφή του, είτε με οποιαδήποτε άλλη^[91]. Αυτό που συνέβαινε είναι ότι οι αποφάσεις των οικουμενικών συνόδων προέρχονταν από τις ανάγκες της ζωής. Έπρεπε δηλαδή η εμπειρική πραγματικότητα να αποσαφηνιστεί για να διαφωτιστεί κατάλληλα η αλήθεια και να διευκολυνθεί η πορεία προς την τελείωση^[92]. Έπρεπε να αποκρουστούν οι διαβρωτικές τάσεις, που παραμόρφωναν την αλήθεια, ώστε να εξυπηρετήσει τελικά την ίδια τη ζωή του κοινού οργανισμού. Σε αυτή τη φάση η έκφραση του δόγματος προσλαμβάνει στοιχεία του περιβάλλοντος για την έκφραση της αλήθειας, όπως τη γλώσσα της επιστήμης και της φιλοσοφίας της εποχής. Και αυτή η γλώσσα είναι απαραίτητη ώστε να γίνει μια κατανοητή περιγραφή προς το περιβάλλον που απευθυνόταν^[93].

Οι αποφάσεις αυτές στην ορθόδοξη εκκλησία αποτελούν την εμπειρία της, που είναι η ζωντανή παράδοση και η αληθινή και γνήσια μνήμη των γεγονότων αυτών. Συνάμα είναι η θέα εκείνου που συνέβη και που ταυτόχρονα είναι παρελθόν και διαρκώς παρόν. Γι αυτό και κάθε διάκριση της πατερικής θεολογίας και της βιβλικής, στην ορθόδοξη παράδοση, απορρίπτεται^[94], καθώς μία είναι η ιστορία της θείας οικονομίας, η οποία βιώνεται από το κοινό σώμα μέχρι τα έσχατα και αυτή είναι που περιγράφεται από τις οικουμενικές συνόδους. Γι αυτό και οι αποφάσεις των Οικουμενικών συνόδων, ως προς το δογματικό τους περιεχόμενο είναι αλάθητες καθώς δεν αποτελούν κάποια περαιτέρω στοχαστική ερμηνεία του μυστηρίου της πίστης, αλλά την εν πληρότητι κατοχύρωση της αποκαλυφθείσας αλήθειας, που επήλθε κατά την πεντηκοστή στην εκκλησία. Είναι τελικά αλάθητες διότι το δόγμα δεν διαφέρει από τη διδαχή της Αγίας Γραφής, απεναντίας, αποτελεί μαρτυρία της αμετάβλητης αλήθειας που αποκαλύφθηκε και είχε διαφυλαχθεί από την αρχή^[95].

Το αλάθητο των Οικουμενικών Συνόδων

Μια σύνοδος αποτελείται από στάδια. Αρχικά εντοπίζεται η εσφαλμένη ζωή που θέλει να διαβρώσει τη ζωή της εκκλησίας, εν συνεχεία καλείται η σύνοδος να επιβεβαιώσει και να αποσαφηνίσει τον ορθό τρόπο ζωής και τελικά να βρει τον τρόπο να θεραπεύσει τη διάβρωση. Οι αποφάσεις λοιπόν δεν είναι κατασκευάσματα, πολύ περισσότερο δεν αποτελούν κάτι το αποκομμένο από τη ζωντανή ανάγκη του χαρισματικού σώματος^[96]. Γι αυτό και οι αποφάσεις υπόκεινται στη δοκιμή του σώματος και πρέπει να έχουν άμεσες προσπάθειες για μια αποτελεσματική ζωή^[97]. Στο τέλος η σύνοδος οφείλει να δείξει προς το λαό τη διδαχή της, να δοκιμαστεί και να αποδείξει την ορθότητα και τη θεραπευτική ικανότητα των αποφάσεών της, για να αποκτήσει οικουμενική συνείδηση. Γι αυτό και οι Σύνοδοι δεν είναι οικουμενικές, επειδή οι ίδιες έχουν συνείδηση οικουμενικότητας,

αλλά εφόσον εκπληρώνουν συνάμα τύπο και πνεύμα, και με μοναδικό απόλυτο κριτήριο τη συμφωνία της με τη ζωή του χαρισματικού σώματος^[98]. Έτσι δύναται να απορριφθούν και τυπικώς τέλειες σύνοδοι. Διότι ο τύπος στην εκκλησιαστική ζωή, αν δεν εμπεριέχει το ορθό κοινό βίωμα, είναι κενός νοήματος, στείρος και μήτρα της ειδωλοποίησης και του νομικισμού. Γι αυτό και η έννοια της οικουμενικότητας δεν είναι μόνο ένα τυπικό εξωτερικό κριτήριο, αλλά συνάμα και εσωτερικό, ως οικουμενική και καθολική αλήθεια. Εδώ η οικουμενικότητα συνάδει με την καθολική και αλάθητη έκφραση. Γι αυτό και μία οικουμενική σύνοδος αποτελεί αλάθητο όργανο την εκκλησία, όταν το αλάθητό της συμπίπτει προς το αλάθητο του πληρώματος σαν είδος ταυτότητας^[99]. Γι αυτό και δεν ανακαλύπτει εξ αρχής καμία αλήθεια, διότι απλά αυτή ποτέ δεν είχε χαθεί^[100].

Η αλήθεια που προκύπτει από τις Οικουμενικές συνόδους είναι εμπειρική και χαρισματική. Υπόκειται στη δοκιμή και την έγκριση του όλου σώματος και τότε αποκτά συνείδηση οικουμενικότητας και καθολικότητας της αλήθειας. Μία οικουμενική σύνοδος οπωσδήποτε τότε έχει αλάθητη έκφραση, αλλά πρέπει πάντοτε να επισημαίνεται πως δε διαμορφώνει τη συνείδηση της εκκλησίας, διότι πολύ απλά αυτή πάντοτε υπήρχε. Απλώς αποσαφηνίζει τη διδασκαλία και προφυλάσσει από την πλάνη^[101]. Σε κάθε άλλη περίπτωση θα πρέπει να νοούμε τη ζωή της εκκλησίας προβληματική. Και αυτό διότι πριν πραγματοποιηθούν οικουμενικές σύνοδοι θα έπρεπε να είχε χαθεί αυτό το κριτήριο, το ίδιο και σήμερα που δε συμβαίνουν. Η εκκλησιαστική συνείδηση όμως υπάρχει πάντα ζωντανή, αλλιώς το σώμα δεν είναι ζωντανό. Αντιθέτως όμως το χαρισματικό σώμα ζει και βιώνει διαρκώς μία αλήθεια που ουδέποτε εκπίπτει. Οι σύνοδοι λοιπόν δεν είναι απλώς τυπικά όργανα της εκκλησιαστικής έκφρασης, αλλά γνήσιοι εκφραστές του ορθού δόγματος. Είναι απαραίτητο να ταυτίζονται με την αλήθεια της εκκλησίας, ως σώμα που συγκροτείται και συνέχεται υπό τη διαρκή έμπνευση του Αγίου Πνεύματος και τότε και μόνο τότε εντοπίζουμε το μυστήριο του αλαθήτου της έκφρασης των Οικουμενικών Συνόδων^[102].

Ο ζωντανός φορέας της αλάθητης έκφρασης

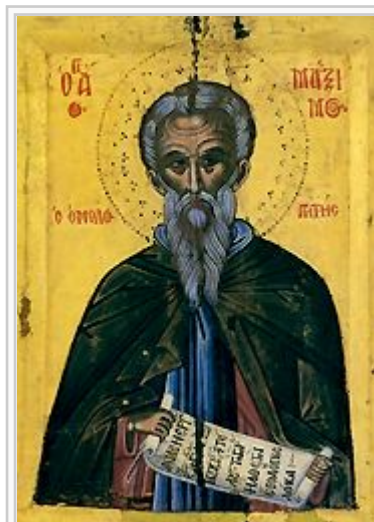
Έχοντας εξετάσει ήδη την έννοια του δόγματος, το ρόλο των θεουμένων μελών στην έκφραση αυτή καθώς και των αλαθήτων αποφάσεων των οικουμενικών συνόδων, απομένει να ερευνήσουμε το φορέα του αλαθήτου του δόγματος. Η ορθόδοξη εκκλησία ταυτίζεται με την αλήθεια. Το ζήτημα εδώ είναι πού βρίσκεται και που εντοπίζεται η αδιάβλητη εστία της αλήθειας της διακήρυξης του δόγματος. Η ρωμαιοκαθολική εκκλησία φερ

ειπείν είναι γνωστό, πως τη βρίσκει στο πρόσωπο ενός ανθρώπου. Του ηγέτη της εκκλησιαστικής της ιεραρχίας. Από την άλλη πλευρά οι προτεσταντικές ομολογίες οδηγήθηκαν σε μία ατομοκρατική και πνευματοκρατική έκφραση της αλήθειας, του προσωπικού βιώματος του κάθε ανθρώπου μέσω των Γραφών. Η Ορθόδοξη Εκκλησία όμως, ως σώμα με διαρκή αρραγή βιωματική πορεία απέφυγε και τις δύο αυτές ακραίες εκφράσεις.

Στην ορθόδοξη εκκλησιαστική δομή, η ιεραρχία προέρχεται από το σώμα και όχι το αντίστροφο.

Βέβαια η εξουσία η οποία πήγαζε από τους Αποστόλους και δια μέσω αυτών στους επισκόπους δίδεται από το Θεό, αλλά ποτέ δε νοείται άνευ του εκκλησιαστικού σώματος. Γι αυτό και το δόγμα δεν αποτελεί υποκειμενική έκφραση της ζωής, αλλά είναι καρπός της ομαδικής ζωής μέσα στο ιστορικό σώμα της εκκλησίας. Το υποκείμενο ή το πρόσωπο εντάσσεται στη ζωή της ομάδος και τότε καταξιώνεται και μετέχει των δωρεών του εν Χριστώ σωτηριώδους έργου, εκχεόμενο στην Εκκλησία υπό του Αγίου Πνεύματος^[103]. Υπάρχει εδώ δηλαδή αφενός μία κοινωνία ενός χαρισματικού σώματος και αφετέρου μία αλληλουχία και μια διαδοχή η οποία δε στέκεται μόνο στον εξωτερικό τύπο αλλά είναι συνάμα και η βαθιά εμπειρία του περιεχομένου της αλήθειας της πίστεως^[104]. Από τη μία πλευρά δηλαδή η ιεραρχία διασώζει την ιστορικότητα της αλληλουχίας και της διαρκούς καρποφορίας του σώματος μέσω των μυστηρίων, ενώ το όλο σώμα κατέχει την κοινή βιωματική εμπειρία. Αποφεύγεται έτσι η διεγκυστίνδα των δύο ακραίων εκφράσεων των δύο άλλων κυρίων ομολογιών του χριστιανισμού. Κύριο και βασικό στοιχείο στην ορθόδοξη εκκλησία, παραμένει το χαρισματικό σώμα. Στην ορθόδοξη εκκλησία η αλήθεια ζει μέσα στο υγιές σώμα της κοινότητας, μέσα στις δομές της και τη διδασκαλία της. Γι αυτό και το αλάθητο δε μπορεί να το σφετεριστεί ένας μόνο φορέας^[105].

Η παράδοση της εκκλησίας δεν επιβάλλεται από κανένα εξωτερικό κριτήριο (φερ ειπείν την Αγία Γραφή από μόνη της ή ένα άνθρωπο) στην εκκλησία. Από την εσωτερική της λοιπόν δομή οδηγείται στην εξωτερική δομή και τελικά στην έκφραση^[106]. Και εδώ βρίσκεται η θέση κλειδί της ορθόδοξης πίστεως. Επειδή η κοινότητα ζει σωστά έχει σωστή διδασκαλία και δόγμα και όχι επειδή έχει σωστή διδασκαλία ζει σωστά. Γι αυτό και η Αγία Γραφή είναι το αποτέλεσμα της ορθής βίωσης που οδηγεί στην ορθή

Κύριος εκφραστής της Στ' Οικουμενικής Συνόδου, αλλά και της εκκλησιολογίας της Ανατολικής εκκλησίας ήταν ο Μάξιμος ο Ομολογητής

διδασκαλία και όχι το αντίστροφο. Αυτό επισημαίνεται διότι ακόμα και αν έχει ορθή διδασκαλία και δόγμα ένας φορέας, αν δε το βιώνει με ορθό τρόπο αυτό είναι βέβαιο ότι θα το οδηγήσει σε λάθος δρόμο, όπως συνέβη με τη ρωμαιοκαθολική εκκλησία. Αλλά και η προτεσταντική εκκλησία έχει ως φορέα της αλήθειας την Αγία Γραφή. Και εδώ αυτό δεν αρκεί, διότι αυτή επιβάλλεται ως εξωτερικός παράγοντας, και όχι ως ορθός βιωματικός τύπος. Κανέναν λοιπόν εξωτερικός τύπος δεν είναι αρκετός για να διατηρηθεί η σωστή διδασκαλία, ούτε βεβαίως και η εξωτερική ιεραρχική διαδοχή. Γι αυτό και η αλήθεια και ο αλάθητος φορέας στην εκκλησία ταυτίζονται με το ίδιο το σώμα της χαρισματικής κοινότητας και της ζωής^[107] και αυτό το σώμα είναι το μόνο μέσο διάγνωσης της ορθής ή πλανεμένης ζωής^[108], όταν εκ των έσω βιώνει και παράγει την ορθή μαρτυρία.

Ο φορέας αυτός λοιπόν κατέχει την αλήθεια. Αλλά συνάμα αποτελεί τον δέκτη ενός μηνύματος. Δεν είναι η αυτοζωή και η αυτοαλήθεια, αλλά μετέχοντας σε αυτή την αυτοζωή και την αυτοαλήθεια κατέχει την αλάθητη έκφραση. Η πηγή λοιπόν αυτού του σώματος είναι το Άγιο Πνεύμα^[109]. Τα χαρίσματα του σώματος, που το συγκρατούν ζωντανό σε μία κατάσταση ελεύθερης βίωσης και όχι κυριαρχικότητας είναι το ίδιο το Άγιο Πνεύμα, που διενεργεί τη φάση της τελειώσεως. Η κοινωνία των μελών έχει ως πρότυπο και βάση την τριαδική κοινωνία και τις εκδηλώσεις αυτής. Γι αυτό και όταν μιλάμε για αλάθητη διδασκαλία δε μιλάμε για τίποτα περισσότερο από την εμπειρία των αγιοπνευματικών ενεργειών διαμέσου των χαρισμάτων. Όλο το σώμα ζει και έχει εμπειρία της ζωής. Αυτά τα χαρίσματα εκδηλώνουν και πραγματώνουν την ενότητα της εκκλησίας ως ένα σώμα και μάλιστα καθολικό, ως προς την κατοχή της αλήθειας. Αν δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο δε μπορεί να είναι μια η εκκλησία, καθότι δε θα έχει την τριαδική ενότητα. Αλάθητο τελικά είναι η ίδια η ζωή, η πάντοτε παρούσα και αποφαινόμενη του κοινού σώματος, του ενός αγίου, του καθολικού και αποστολικού^[110]. Όποτε εκλείπει αυτή η ζωή, το αλάθητο δεν είναι παρόν γιατί όλα απορρέουν από τη μετοχή του σώματος αυτού στη δόξα της βασιλείας του Θεού^[111].

Η ενότητα της αλήθειας πρέπει πάντοτε να κατανοείται στη λειτουργική ενότητα λαού και κλήρου. Δίχως ιεραρχία οδηγούμαστε σε μία ακραία πνευματοκρατική θεώρηση που κινείται με ευκολία στην αποδοχή γνωστικίζουσών αντιλήψεων. Γι αυτό και μέσα στα ίδια πλαίσια πρέπει να κατανοούνται και οι οικουμενικές σύνοδοι. Οι επίσκοποι είναι οι εκπρόσωποι του όλου σώματος της εκκλησίας. Συνήθως εκφράζεται η άποψη πως η οικουμενική σύνοδος είναι ο μόνος υπεύθυνος φορέας για την αλάθητη δογματική έκφραση της εκκλησίας. Αυτή η άποψη δεν είναι εσφαλμένη, αλλά ελλιπής και θα πρέπει πρώτιστα να κατανοηθεί υπό το παραπάνω πρίσμα. Είναι δηλαδή και αυτή μέρος της ζωής της κοινότητας και ένα όργανο της αλήθειας που εκφράζει το ορθό περιεχόμενο της ζωής.

Αλλά καθώς δεν υπήρχαν οι οικουμενικές σύνοδοι τους πρώτους αιώνες της εκκλησίας δε σημαίνει πως δεν υπήρχε το ορθό βίωμα και δόγμα. Απλά οι σύνοδοι εκδηλώνονται όταν οι εξωτερικές συνθήκες το επιτρέπουν^[112].

Δόγμα και επιστήμη

Στη διδασκαλία του Μεγάλου Βασιλείου συνοψίζεται η θέση της Ορθόδοξης θεολογίας για τη σχέση επιστήμης και θεολογίας

Μία από τις συγχύσεις που προκύπτουν από την θεολογική εφαρμογή του δόγματος της σχολαστικής θεολογίας, είναι η ταύτιση του δόγματος με το φυσικό επιστητό. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη οι πατέρες δε δογματίσαν μόνο για τα θεολογικά δεδομένα, το τριαδικό δόγμα, το χριστολογικό κλπ, αλλά και για την κτιστή πραγματικότητα. Μία τέτοια αντίληψη όμως για την πατερική και κατ επέκταση ορθόδοξη θεολογία είναι εσφαλμένη. Μεταξύ της σχολαστικής και της ορθόδοξης θεολογίας υπάρχει μια ριζική θεολογική διαφοροποίηση στη σχέση κτιστού-άκτιστου. Στην ορθόδοξη παράδοση ο Θεός λειτουργεί με τις άκτιστες ενέργειές του, ενώ στη σχολαστική παράδοση με κτιστό τρόπο. Αυτό σημαίνει πως ο άνθρωπος δύναται με την επιστημονική έρευνα να κατανοήσει το πως λειτουργεί ο θεός, δίχως να χρειάζεται κάποιο φωτισμό, αλλά με τη καλλιέργεια του νου. Επομένως, η σχολαστική θεολογία έχει μία κοινή και ενιαία βάση. Όπως ο άνθρωπος μπορεί να μελετήσει το ποιος δημιουργεί κάτι, μπορεί να μελετήσει και το πως δημιουργεί επίσης. Τελικά οι σχολαστικοί σε μία ακραία εφαρμογή αυτής της θεολογίας, δογματίσαν και για το επιστημονικό επιστητό. Ο Αριστοτέλης

μάλιστα ήταν αυτός ο οποίος είχε εφεύρει τα πάντα^[113]. Αξιώματα όπως για παράδειγμα το γεωκεντρικό σύστημα ή τα ιστορικά ντοκουμέντα της Παλαιάς Διαθήκης είχαν επιστημονική δογματική αυθεντία για τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία, δίχως να μπορούν να παραμεριστούν από οποιαδήποτε έρευνα. Φυσικά η θεολογία αυτή και ο δογματισμός, οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο από τις μεγάλες ανακαλύψεις στο χώρο της επιστήμης, που γκρέμισαν το κοσμοείδωλο αυτό.

Στην Ανατολή όμως υπήρξε μία τελείως διαφορετική μέθοδος. Επειδή ο Θεός λειτουργούσε με άκτιστο τρόπο, τις άκτιστες θείες ενέργειες, ο άνθρωπος μπορούσε μέσω του φωτισμού να μετέχει του ποιος δημιουργεί τι, αλλά για το πως υπεύθυνη ήταν η επιστήμη^[114]. Άλλωστε φωτισμός σημαίνει γνώση των ακτίστων αληθειών και όχι των

κτιστών^[115]. Έτσι η επιστήμη είχε ένα διαφορετικό και παράλληλο ρόλο. Οι περιγραφές της Παλαιάς Διαθήκης, δεν είχαν δογματικό χαρακτήρα, αλλά συμβολικό και θεολογικό. Χαρακτηριστικός επ αυτού είναι ο Μέγας Βασίλειος. Ο Μέγας Βασίλειος κάνοντας ομιλίες προς της εξαήμερο, αναφέρει πως ο Θεός, δε μας είπε όλη την αλήθεια μέσω των κειμένων αυτών, διότι ο άνθρωπος έπρεπε να ερευνήσει γι αυτές και να γυμνάσει το νου του^[116]. Συνεχίζει μάλιστα λέγοντας πως αν τελικά η επιστήμη ανακαλύψει μία μέρα όσα δε γνωρίζουμε, αυτό σε τίποτα δε μειώνει το θαυμασμό μας για το μεγαλείο του Θεού^[117]. Συνάμα επισημαίνει πως ο ήλιος τοποθετήθηκε από τους πατέρες κατά την τέταρτη ημέρα, όχι εξ αιτίας μίας επιστημονικής αυθεντίας της βίβλου ή διότι έτσι απαραίτητα συνέβησαν, αλλά επειδή ο συγγραφέας ήθελε να υποβιβάσει την αξία του ηλίου, λόγο της ηλιολατρείας^[118].

Εδώ λοιπόν καθιερώνεται μία διπλή μεθοδολογία. Οι πατέρες στην ανατολή είναι χαρακτηριστικό πως ουδέποτε δογμάτισαν πάνω στο επιστημονικό επιστητό. Δεν υπάρχει από την εκκλησία καμία απόφαση συνόδου για επιστημονικά δεδομένα, ενώ και στην ιστορική πορεία της ορθόδοξης εκκλησίας, δεν βρίσκουμε και σχετικές έριδες. Η επιστήμη μάλιστα χρησιμοποιήθηκε στη δογματική της εκκλησίας κατά αυτόν τον τρόπο και από τον Ιωάννη Δαμασκηνό, που φτάνει σε σημείο να αναφέρει μέχρι και το ζωδιακό κύκλο. Στόχος και σκοπός της επιστήμης, στην πατερική θεολογία, είναι πάντοτε να φωτίζει τα βιβλικά δεδομένα και όχι να δογματίζει, γι αυτό και δεν έρχεται σε σύγκρουση, με την επιστημολογία. Αντιθέτως αυτή αφομοιώνεται από το περιβάλλον κλίμα της εποχής, που οπωσδήποτε είναι επηρεασμένο από τη θεολογική προοπτική, όπως για παράδειγμα το Έτος Κόσμου. Τwόντι όμως, δεν αποτελούν δόγμα. Παρατηρούμε στα ρωμαλέα, πράγματι θεολογικά έργα των Βασιλείου Καισαρείας και Γρηγορίου Νύσσης, πως υπάρχουν πολλές επιστημονικές παραδοχές της εποχής. Ο Μέγας Βασίλειος φερ ειπείν δεν έχει πρόβλημα δίπλα στο γεωκεντρικό σύστημα να παραβάλλει, πως η δημιουργία έγινε εν ακαρεί, δηλαδή στιγμιαία και πως ο Θεός έβαλε κατά τη δημιουργία, σπερματικές καταβολές δυνάμεων, έτσι ώστε κάθε τι να συμβαίνει και να οδηγείται από μία προϋπάρχουσα δυνατότητα, όπου αναμένει το κέλευσμα του Θεού^[119]. Μάλιστα υπάρχουν και λόγοι (αίτια) αυξήσεως^[120]. Χαρακτηριστικό σε αυτό το σημείο είναι πως πολλοί ερευνητές βλέπουν ένα μοντέλο εξέλιξης^[121], καθώς οι σπερματικές καταβολές είναι υπεύθυνες για την ανάπτυξη και την πρόοδο της κτίσης (όχι όμως με ένα δαρβινικό περιεχόμενο, το οποίο στηρίχτηκε σε μεταγενέστερες κατακτήσεις, όπως ο πειραματικός έλεγχος^[122]). Επιστημολογία δηλαδή που δεν απηχεί κάποια υποτιθέμενα επιστημονικά δεδομένα βιβλικού περιεχομένου.

Στη σημερινή ορθόδοξη έκφραση, πολλές προσπάθειες γίνονται για να

συμβεί ένας εναρμονισμός επιστήμης και αλήθειας των βιβλικών κειμένων, μία τάση που προήλθε από τους κόλπους της κατά γράμμα ερμηνείας των Γραφών, της προτεσταντικής απολογητικής θεολογίας. Αλλά η πραγματικότητα είναι πως στην ανατολή υπήρξε ένα διαφορετικό κλίμα από τη Δύση. Δόγμα-θεολογία και επιστήμη είχαν δύο διαφορετικούς δρόμους και ουδέποτε συνέπιπταν ως κατάκτηση της αλήθειας. Και αυτό, διότι η γνώση της φύσης των όντων δεν συμπεριλαμβάνεται στη γνώση των θείων^[123]. Οι συγγραφείς των ιερών βιβλίων άλλωστε δεν έκαναν ιστορία και επιστημολογία, αλλά θεολογική ερμηνεία των γεγονότων της θείας οικονομίας. Γι αυτό και η φιλοσοφία της εποχής των πατέρων, ως επιστημολογία, είχε όρια και περιγράμματα, ώστε να προφυλάσσεται από τις αυθαιρεσίες του δογματισμού^[124]. Από τους πατέρες και μέσα από της γραμματεία τους παραμένει δεδομένο πως υπάρχει ελευθερία επιστημονικής έρευνας και διάκριση μεταξύ του πως και το ποιος^[125]. Με άλλα λόγια η επιστήμη έχει ένα ξεχωριστό μονοπάτι, καθότι οι θεόπτες δύνατο να δουν και να εκφράσουν αλαθήτως την άκτιση αλήθεια του Θεού, ποτέ όμως και την κτιστή πραγματικότητα, που απαιτεί έρευνα^[126]. Ο άκτιστος δηλαδή κόσμος του Θεού, προσεγγίζεται μέσω της οδού της θεογνωσίας, ενώ του κτιστού μέσω της παρατήρησης και της επιστήμης^[127].

Πηγές καταγραφής του δόγματος

Η συνηθισμένη άποψη περί των ταμείων της δογματικής καταγραφής είναι πως αυτά καταγράφονται στην Αγία Γραφή, την Παράδοση και τα σύμβολα της πίστεως. Φαινομενικά αυτή η άποψη δεν είναι λανθασμένη, αλλά για να γίνει πιο ορθή θα πρέπει να αποσαφηνιστούν μερικά πράγματα. Στην ορθόδοξη θεολογία δε νοείται καμία διάσπαση της έννοιας Παράδοση και Γραφή^[128]. Δεν είναι δηλαδή κάτι διαφορετικό, αλλά αντίθετα, η παράδοση είναι η διαρκώς βιούμενη, υπό την έμπνευση του Αγίου Πνεύματος, ζωή των μελών της εκκλησίας, η οποία εκφράζεται με ποικίλους τρόπους και μνημεία πολιτισμού^[129]. Η Αγία Γραφή λοιπόν, δεν είναι όπως ειπώθηκε κάτι ξεχωριστό από την παράδοση, αλλά μέρος της παράδοσης και μάλιστα το πιο εκλεκτό μέρος αυτής^[130]. Χαρακτηριστικό επ αυτού είναι ότι και η Αγία Γραφή, όπως και τα ποικίλα μνημεία του χριστιανισμού προκύπτουν από την κοινότητα,

Αθανάσιος και Κύριλλος. Οι δύο κύριοι εκφραστές του Τριαδικού και Χριστολογικού δόγματος

και δε δημιουργούν αυτά την κοινότητα. Δεν προϋπάρχει δηλαδή η Καινή Διαθήκη και έχουμε χριστιανισμό ή δεν προϋπάρχει η Παλαιά Διαθήκη και έχουμε Ιουδαϊσμό, αντιθέτως προϋπάρχει η κοινότητα, ζει και βιώνει τα γεγονότα και τη σχέση με το Θεό ορθά και ως καρπός αυτής της σχέσης προκύπτουν τα ιερά κείμενα^[131]. Έτσι λοιπόν η Αγία Γραφή, τα σύμβολα και τα ποικίλα μνημεία λαμβάνουν μία οργανική θέση μέσα στην αγιοπνευματική ζωή της εκκλησίας. Αγία Γραφή, σύμβολα, αποφάσεις συνόδων είναι τα πλέον αξιόπιστα κομμάτια της έκφρασης του δόγματος. Τη δογματική διδασκαλία όμως μπορούμε επίσης να τη βρούμε και σε πατερικά κείμενα, υπομνήματα και ερμηνευτικά έργα, αλλά και την αρχιτεκτονική, τη ζωγραφική, τη μουσική, τα ήθη και τα έθιμα της παράδοσης και σε πλείστα τόσα πολιτιστικά στοιχεία, τα οποία μπορούν να εκφράζουν το δόγμα και το γενικότερο περιεχόμενο της πίστης με λαγαρή ακρίβεια^[132].

Τα αλάθητα, από θεολογικής απόψεως κείμενα της χριστιανικής πίστεως, όπως ειπώθηκε είναι η Αγία Γραφή και οι αποφάσεις των Οικουμενικών συνόδων. Σε ότι αφορά το δεύτερο, αναπτύχθηκε επαρκώς στον οικείο τομέα. Η Αγία Γραφή λοιπόν δεν ήταν εξ αρχής ένα ενιαίο βιβλίο, αλλά ήδη από τον β' αιώνα είχε αρχίσει η προσπάθεια να περιχαρακωθεί η θεοπνευστία των αναγιγνωσκόμενων θεοπνεύστων κειμένων της εκκλησίας, εξ αιτίας των αιρέσεων, σε κάποιο κανόνα. Ο κανόνας αυτός μετά από μακροχρόνια έρευνα τυπικά επικυρώθηκε κατά την εποχή του Μεγάλου Αθανασίου. Οι Προτεστάντες αρνήθηκαν όμως κάποια βιβλία του κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης τα οποία ονομάστηκαν υποτιμητικά δευτεροκανονικά, ενώ επεξέτειναν και τις αμφιβολίες τους για την Μετάφραση των Εβδομήκοντα (βλ. περισσότερα στο *Ο Κανόνας στην Ορθόδοξη Εκκλησία*). Αλλά αυτή η άποψη φαίνεται αρκετά περίεργη καθώς μέσα από τα κείμενα της Καινής Διαθήκης περιέχονται τουλάχιστον 300 χωρία από τη μετάφραση αυτή, ενώ τα ευαγγέλια του Μάρκου, Λουκά και οι επιστολές του Πέτρου, του Ιακώβου και η Προς Εβραίους στηρίζονται αποκλειστικά στη μετάφραση αυτή^[133]. Μέσα σε αυτά τα κείμενα γίνεται και σαφής αναφορά των δευτεροκανονικών, όπως και στα διασωθέντα κείμενα της πρώτης μεταποστολικής εποχής από τους Κλήμη, Πολύκαρπο, Επιστολή Βαρνάβα, Ιουστίνο κ.α.^[134]. Χαρακτηριστικό υπ αυτού μάλιστα είναι ότι το Ταλμούδ, αλλά και ο Φίλων θεωρούσαν τη μετάφραση των 70 θεόπνευστη^[135]. Εξ αυτού λοιπόν μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η Αγία Γραφή είναι θεόπνευστη, όπως και η μετάφραση των Ο' και μαρτυρεί αλαθώς το δόγμα της εκκλησίας.

Υποσημειώσεις

1. ↑ Δογματίζω

σημαίνει θεσπίζω

δόγματα, όπως

- νομοθετώ σημαίνει
θεσπίζω νόμους. Όταν
λέμε δόγματα
εννοούμε τόσο αυτό
για το οποίο
διατυπώνουμε μια
άποψη όσο και την
ίδια την άποψη"
(Διογένης Λαέρτιος,
Πλάτων, 3,51. Στο:
Διογένης Λαέρτιος,
Άπαντα #2, βιβλία
3-4-5 (σειρά 'Οι
Έλληνες' #304),
Κάκτος, Αθήνα 1994,
σελ. 50.
2. ↑ Θεοδώρου Ανδρέας, *Η Ουσία της Ορθοδοξίας*, 2η έκδ. βελτιωμένη, εκδ. Παρουσία, Αθήνα 1998, σελ. 33.
 3. ↑ Θεοδώρου, *Η Ουσία...*, ό.π.
 4. ↑ Ματσούκας Α. Νίκος, *Γένεσις και ουσία του Ορθοδόξου Δόγματος* (σειρά *Ανάλεκτα Βλατάδων #2*), Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 29, υποσημ. #1.
 5. ↑ *ΘΗΕ*, τόμ. 5 (1964), στ. 145.
 6. ↑ *ΘΗΕ*, τόμ. 5 (1964), ό.π.
 7. ↑ Παπαδόπουλος Γ. Στυλιανός, *Θεολογία και Γλώσσα*, Ακρίτας, έκδ. 3η βελτιωμένη, Αθήνα 2002, σελ. 42.
 8. ↑ PG 32,189B.
 9. ↑ Χρήστου Παναγιώτης, *Ελληνική Πατρολογία*, τόμ. Δ', 2η έκδ., Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 59.
 10. ↑ Ματσούκας, *Γένεσις...*, ό.π., σελ. 72.
 11. ↑ Παπαδόπουλος, *Θεολογία και Γλώσσα*, ό.π., σελ. 43.
 12. ↑ Παπαδόπουλος, *Θεολογία και Γλώσσα*, ό.π., σελ. 44.
 13. ↑ Ματσούκας Α. Νίκος, *Ιστορία της Φιλοσοφίας*, 7η έκδ., Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 255.
 14. ↑ Μ. Βασιλείου, *Προς Ευστάθιον*, PG 32, 829B.
 15. ↑ Παπαδόπουλος Γ. Στυλιανός, *Πατρολογία*, τόμ. Β', έκδ. 2η, Αθήνα 1999, σελ. 41.
 16. ↑ PG 44,64A.
 17. ↑ Καρμίρης Ιωάννης, *Τα δογματικά και συμβολικά μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, τόμ. Α', 2η έκδ., Αθήνα 1960, σελ. 85.
 18. ↑ Παπαδόπουλος, *Θεολογία και Γλώσσα*, ό.π., σελ. 117-118.
 19. ↑ Φλορόφσκυ Γεώργιος, *Οι Βυζαντινοί Πατέρες του 5ου αιώνα*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 45.
 20. ↑ Σωκράτης Σχολαστικός, *Εκκλησιαστική Ιστορία* 5,6 (και PG 67,572C).
 21. ↑ Φλορόφσκυ, *Οι Βυζαντινοί Πατέρες του 5ου αιώνα*, ό.π., σελ. 47.
 22. ↑ Ρωμανίδης Σ. Ιωάννης, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, τόμ. Α', Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1999 (c1973), σελ. 47.
 23. ↑ Φούγιας Γ. Μεθόδιος, *Ορθοδοξία Ρωμαιοκαθολικισμός & Αγγλικανισμός*, Λιβάνης, Αθήνα 1996, σελ. 33.
 24. ↑ Ματσούκας, *Γένεσις και ουσία του Ορθοδόξου Δόγματος*, ό.π., σελ. 40.
 25. ↑ Φούγιας, *Ορθοδοξία...*, ό.π.
 26. ↑ Ματσούκας, *Γένεσις και ουσία του Ορθοδόξου Δόγματος*, στο ίδιο.
 27. ↑ Φούγιας, *Ορθοδοξία...*, στο ίδιο.
 28. ↑ Ματσούκας Α. Νίκος, *Δογματική και Συμβολική θεολογία*, τόμ. Β', 2η έκδ., Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 223.
 29. ↑ Φούγιας, *Ορθοδοξία...*, ό.π.
 30. ↑ Ματσούκας, *Γένεσις και ουσία του Ορθοδόξου Δόγματος*, ό.π., σελ. 41.
 31. ↑ Ματσούκας, *Γένεσις και ουσία του Ορθοδόξου Δόγματος*, στο ίδιο.
 32. ↑ Ματσούκας, *Γένεσις και ουσία του Ορθοδόξου Δόγματος*,

- ό.π., σελ. 43.
33. ↑ Ματσούκας, *Γένεσις και ουσία του Ορθοδόξου Δόγματος*, ό.π., σελ. 43-44.
 34. ↑ Ιω. Ζηζιούλα "Δογματική (<http://www.oodegr.com/oode/dogmat1/doc2.htm#pd>)
 35. ↑ Πλουτάρχου, Ηθ. 14 Β
 36. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ιστορία της φιλοσοφίας*, σελ. 186: Διογένης Λαέρτιος 3, 51: "Αυτό τοίνυν το δογματίζειν εστί δόγματα τιθέναι ως το νομοθετεῖν νόμους τιθέναι"
 37. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ιστορία της φιλοσοφίας*, σελ. 186
 38. ↑ Πλάτωνος Νομ. 644D: «δόγμα πόλεως»
 39. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 17
 40. ↑ ό.π.
 41. ↑ Ιω. Ζηζιούλα "Δογματική (<http://www.oodegr.com/oode/dogmat1/doc2.htm#pd>)
 42. ↑ Ιω. Ζηζιούλα "Δογματική (<http://www.oodegr.com/oode/dogmat1/doc2.htm#pd>)
 43. ↑ Εκκλησιαστική ιστορία 3, 25-26. PG 20, 272A-C
 44. ↑ Ιω. Ζηζιούλα "Δογματική (<http://www.oodegr.com/oode/dogmat1/doc2.htm#pd>)
 45. ↑ Π. Τρεμπέλας, *Δογματική Α΄*, σελ. 5
 46. ↑ Χ. Γιανναράς, *Το αλφαβητάρι της Πίστη*, σελ. 32
 47. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Γ΄*, σελ. 18
 48. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 18
 49. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ορθοδοξία και Αίρεση*, σελ. 240
 50. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 19
 51. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 22
 52. ↑ Ν. Ματσούκας, *Οικουμενική Κίνηση*, σελ. 284
 53. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 23
 54. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 23-25
 55. ↑ Ν. Ματσούκας, *Οικουμενική Κίνηση*, σελ. 284
 56. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 25
 57. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, *Το σώμα του ζώντος Χριστού*, σελ. 103
 58. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, *Το σώμα του ζώντος Χριστού*, σελ. 98
 59. ↑ Ιωάννης Ρωμανίδης, *πατερική θεολογία* σελ. 37
 60. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, *Το σώμα του ζώντος Χριστού*, σελ. 100
 61. ↑ Β.Μ. Μελιورانσκι, *Μαθήματα για την ιστορία της αρχαίας εκκλησίας*, περιοδικό Στράνικ, σελ. 931
 62. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ορθοδοξία και Αίρεση*, σελ. 241
 63. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, *Το σώμα του ζώντος Χριστού*, σελ. 101
 64. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, *Το σώμα του ζώντος Χριστού*, σελ. 101
 65. ↑ Γ. Φλορόφσκι, *Αγία Γραφή-Εκκλησία-Παράδοσις*, σελ. 26
 66. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 19
 67. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, *Το σώμα του ζώντος Χριστού*, σελ. 98
 68. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ιστορία της φιλοσοφίας*, σελ. 325
 69. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ιστορία της φιλοσοφίας*, σελ. 325
 70. ↑ ό.π.
 71. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ορθοδοξία και Αίρεση*, σελ. 240
 72. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ορθοδοξία και Αίρεση*, σελ. 240
 73. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Ορθοδοξία και Αίρεση*, σελ. 240
 74. ↑ Νίκος Ματσούκας, *Δογματική...Β΄*, σελ. 15
 75. ↑ Ιω. Ρωμανίδης, *Δογματική και...*, σελ. 54
 76. ↑ Ιω. Ρωμανίδης, *Δογματική και...*, σελ. 55

77. ↑ Ιω. Ρωμανίδης, Δογματική και..., σελ. 56
78. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 61
79. ↑ Συνοδικός τόμος 1351. Ιω. Καρμίρη, "Τα δογματικά και συμβολικά μνημεία της Ορθοδόξου καθολικής εκκλησίας", τ. Α', σελ. 379
80. ↑ Ιω. Ρωμανίδης, Δογματική και..., σελ. 58
81. ↑ Ιω. Ρωμανίδης, Δογματική και..., σελ. 192
82. ↑ ο.π.
83. ↑ Ιω. Ρωμανίδης, Δογματική και..., σελ. 197
84. ↑ Ν. Ματσούκας, Επιστήμη...στην εξαήμερο του Μεγάλου Βασιλείου, σελ. 170
85. ↑ Π. Τρεμπέλας, Δογματική Α', σελ. 13
86. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, Το σώμα του ζώντος Χριστού, σελ. 98
87. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, Το σώμα του ζώντος Χριστού, σελ. 98
88. ↑ ο.π.
89. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, Το σώμα του ζώντος Χριστού, σελ. 99
90. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, Το σώμα του ζώντος Χριστού, σελ. 102
91. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, Το σώμα του ζώντος Χριστού, σελ. 103
92. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 23
93. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 23
94. ↑ Ιω. Ρωμανίδης, Δογματικά και..., σελ. 48
95. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, Οι Βυζαντινοί Πατέρες του 5ου αιώνα, σελ. 45
96. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 442
97. ↑ ο.π.
98. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 443
99. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 444
100. ↑ Γεώργιος Φλορόφσκι, Το σώμα του ζώντος Χριστού, σελ. 51
101. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 444
102. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 448
103. ↑ Νίκος Ματσούκας, Ανάλεκτα Βλατάδων, Γένεσις και Ουσία του Ορθοδόξου δόγματος, θεσσαλονίκη 1989, σελ. 93
104. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 431
105. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 433
106. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 433
107. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 434
108. ↑ ο.π.
109. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 436
110. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 438
111. ↑ Yves M.J. Congar, jalons pour une theologie du lucat, Paris 1953, σελ. 111
112. ↑ Νίκος Ματσούκας, Δογματική...Β', σελ. 441
113. ↑ Ν. Ματσούκας, Δογματική...Α', σελ. 152
114. ↑ Νίκος Ματσούκας, Επιστήμη...στην εξαήμερο του Μεγάλου Βασιλείου, σελ. 123
115. ↑ Ιω. Ρωμανίδης, Κριτική θεώρησης των εφαρμογών της θεολογίας, «Πρακτικά Δευτέρου συνεδρίου Ορθοδόξου Θεολογίας.», σελ. 434
116. ↑ Νίκος Ματσούκας, Επιστήμη...στην εξαήμερο του Μεγάλου Βασιλείου, σελ. 123
117. ↑ ο.π.
118. ↑ Μέγας Βασίλειος, Εις την εξαήμερον, PG 29, 96AB
119. ↑ Μέγας Βασίλειος, Εις την εξαήμερον PG 29, 36B: *"Ὡδίνουσα μεν την πάντων γέννησιν **δια την εναποτεθείσαν αυτή παρά του δημιουργού***

- δύναμιν,**
αναμένονσα δε τους
καθήκοντας χρόνους,
ίνα των θείω
κελεύσματι προαγάγη
εαυτής εις φανερόν
κνήματα"
120. ↑ PG 30, 9-61
121. ↑ Νίκος Ματσούκας,
 Επιστήμη...στην
 εξαήμερο του
 Μεγάλου Βασιλείου,
 σελ. 98-127
122. ↑ Νίκος Ματσούκας,
 Επιστήμη...στην
 εξαήμερο του
 Μεγάλου Βασιλείου,
 σελ. 99
123. ↑ Νίκος Ματσούκας,
 Ιστορία της
- φιλοσοφίας, σελ. 323
124. ↑ Νίκος Ματσούκας,
 Ιστορία της
 φιλοσοφίας, σελ. 323
125. ↑ Νίκος Ματσούκας,
 Ιστορία της
 φιλοσοφίας, σελ. 498
126. ↑ Νίκος Ματσούκας,
 Ιστορία της
 φιλοσοφίας, σελ. 499
127. ↑ Νίκος Ματσούκας,
 Δογματική...Γ', σελ.
 170
128. ↑ Ματσούκας Α.
 Νίκος,
 Δογματική...Γ', σελ.
 151
129. ↑ Π.Ν.Τρεμπέλας,
 Δογματική Α', σελ.
 121
130. ↑ Ματσούκας Α.
 Νίκος,
 Δογματική...Γ', σελ.
 151
131. ↑ Καραβιδόπουλος,
 "Η ερμηνεία της
 Καινής Διαθήκης στην
 Ορθόδοξη Εκκλησία",
 ό.π., σελ. 24-25.
132. ↑ Νίκος Ματσούκας,
 Δογματική...Γ', σελ.
 26
133. ↑ Π.Ν.Τρεμπέλας,
 Δογματική Α', σελ. 21
134. ↑ Π.Ν.Τρεμπέλας,
 Δογματική Α', σελ. 21
135. ↑ Π.Μπρατσιώτης,
 Επίτομος Εισαγωγή
 εις τον ΠΔ, 1955, σελ.
 287

Βιβλιογραφία

- Νίκος Ματσούκας, *"Ιστορία της φιλοσοφίας"*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2005.
- Νίκος Ματσούκας, *"Ορθοδοξία και αίρεση"*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1990.
- Νίκος Ματσούκας, *"Δογματική και Συμβολική θεολογία Α"*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2007.
- Νίκος Ματσούκας, *"Δογματική και Συμβολική θεολογία Β"*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2007.
- Νίκος Ματσούκας, *"Επιστήμη, φιλοσοφία, θεολογία στην εξαήμερο του Μεγάλου Βασιλείου"*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1990.
- Ιωάννης Ρωμανίδης, *"Πατερική θεολογία"*, Παρακαταθήκη, Θεσσαλονίκη 2004.
- Ιωάννης Ρωμανίδης, *"Δογματική και συμβολική θεολογία της Ορθοδόξου καθολικής εκκλησίας"*, τ. Α', Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1999.
- Παναγιώτης Τρεμπέλας, *"Δογματική"*, τ. Α', Σωτήρ, Αθήνα 1997
- Χρήστος Ανδρούτσος, *"Δογματική της Ορθοδόξου Ανατολικής εκκλησίας"*, Αστήρ, Αθήνα 1956.
- Γεώργιος Φλορόφσκι, *"Το σώμα του ζώντος Χριστού"*, Αρμός, Αθήνα 1948 (Πρωτότυπη έκδοση).
- Γεώργιος Φλορόφσκι, *"Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοσις"*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2003.
- Ζηζιούλας Ιωάννης, *"Δογματική (<http://www.oodegr.com/oode/dogmat1/doc2.htm#pd>)"* (Σημειώσεις από παραδόσεις στο

Τμήμα Ποιμαντικής τής Θεολογικής Σχολής τού Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης κατά το ακαδημαϊκό έτος 1984 – 85) από ΟΟΔΕ.

Σχετικά άρθρα

- Δογματική
- Ιστορία Δογμάτων

Ανακτήθηκε από το "<http://el.orthodoxwiki.org/%CE%94%CF%8C%CE%B3%CE%BC%CE%B1>".

Κατηγορία: Θεολογία

Κατηγορίες > OrthodoxWiki > Κατηγορίες > Θεολογία

- Τελευταία τροποποίηση 21:56, 27 Φεβρουαρίου 2011.
- [2 χρήστες online]
- Περιεχόμενο διαθέσιμο σύμφωνα με GFDL / CC by-sa.

Hosting provided by Orthodox Internet Services